

В. Ватрас,
методист вищої категорії сектора аспірантури
Хмельницького інституту регіонального
управління та права

ПРАВОВА ПРИРОДА ТАЄМНИЦІ УСИНОВЛЕННЯ

Наукові дослідження таємниці як соціального і правового явища є надзвичайно важливими саме сьогодні, коли Україна впевнено стала на шлях розбудови правової, соціальної, демократичної держави, де поряд із принципом гласності, прозорості суспільних та державних відносин, має сповідуватись врівноважуючий принцип невтручання в особисте і сімейне життя громадян. Тому ефективне правове регулювання таємниці, насамперед сімейної, буде сприяти цьому, оскільки вона (таємниця) властива всім формам життя як один із найважливіших прийомів виживання .

В системі сімейних таємниць чільне місце займає таємниця усновлення (удочеріння), яка взяла на себе функцію правової гарантії захисту прав сім'ї, котрі поклали на себе почесний обов'язок дати усновленій дитині щастя домашнього вогнища.

Що ж являє собою таємниця усновлення, яка її правова природа? Насамперед, слід зупинитися на встановленні правової природи таємниці як унікального соціального і правового явища. В.І. Даль визначає поняття "таємниця" таким чином: "кто чего не знает, то для него тайна; все сокрытое, неизвестное, неведомое"². Тобто таємницю можна визначити як все те, що приховане від нашого сприйняття, розуміння. Цілком можна погодитись з російським дослідником А.А. Фатьяновим, який визначає два аспекти таємниці:

- все те, що на даний момент не усвідомлене людським інтелектом;³
- дещо вже відоме, але з певною метою приховане від інших людей .

З точки зору права, предметом дослідження все ж будемо вважати другий аспект проблеми – відоме певній особі чи визначеному колу осіб, але приховане від інших з метою захисту певних благ.

Щодо усновлення, то під ним слід розуміти оформлене відповідним чином прийняття в сім'ю чужої (нерідко) неповнолітньої дитини на правах сина чи дочки, тобто повноправного члена сім'ї. Іншими словами – це надання дітям, які втратили батьків, або з тих чи інших причин позбавлені батьківського піклування, всього того, що дає сім'я, що і є на думку Л.А. Савченко центральною, основною ідеєю інституту усновлення . Вдале доктринальне поняття усновлення дав відомий російський правознавець Г.Ф. Шершеневич, який під усновленням розуміє визнання за сторонніми особами юридичного становища законних дітей⁵.

Отже, **таємницю усновлення** можна визначити як *систему інформації*, що стала відома конкретно встановленому колу осіб (членам сім'ї та уповноваженим службовим особам в силу виконання ними своїх службових обов'язків) з приводу факту усновлення, яка приховується від інших осіб, в тому числі і від усновленого, з метою захисту інтересів останнього та членів його сім'ї.

Щоб відмежувати таємницю усновлення від інших видів таємниць, слід виділити її основні ознаки:

1. Вона виникає з приводу специфічного юридичного факту – усновлення;
2. Стє відомою вузькому колу осіб, як правило, членам сім'ї та визначеному колу службових осіб, тобто наявний специфічний суб'єктний склад її носіїв;
3. Має комплексний характер, тобто для службових осіб вона є професійною, службовою таємницею, а для членів сім'ї – особистою. В цьому розумінні можна не погодитись з російським вченим І.Л. Петрухіним, який вважає, що таємниця усновлення є професійною, а не особистою таємницею⁶;
4. Вона стосується внутрішнього життя сім'ї і не може бути здобуттям громадськості, а тому охороняється заходами державного примусу;
5. Сама інформація, яка становить таємницю усновлення, є специфічною (зміна прізвища, місця проживання особи тощо).

Виходячи з вищезазначеного, можна з впевненістю стверджувати про провідну роль інституту таємниці усновлення в забезпеченні захисту прав і свобод людини. Необхідно відмітити, що під даним кутом питання мало досліджувалось в Україні, що дає широкий простір науковим дослідженням у цій сфері, проте його висвітленню приділена значна увага законодавцем, котрий усвідомив необхідність правового захисту даного інституту. Безперечно, теза І.Л. Петрухіна у фундаментальній науковій праці «Личные тайны (человек и власть)» має бути девізом нашого життя: "Найбільша соціальна цінність – людина, і захист її прав, свобод, інтересів є найважливішим завданням всіх органів держави"⁷.

Література

1. Гнездов О. Судовий порядок усновлення дітей // Право України. – 1999. - №9.
2. Даль В.И. Толковый словарь великорусского языка. Т. 4. – М., 1956. – 456 с.
3. Кодекс про шлюб та сім'ю України // ВВ РУ. –1996. -№30. – Ст. 141. – С. 7.
4. Конституція України// ВВРУ. –1996. -№30. – Ст. 141. – 27 с.
5. Матвеев Г.К. Советское семейное право. – М.: Юрид. Лит., 1978. – 345 с.
6. Петрухин И.Л. Личные тайны (человек и власть). – М.: Издательство института государства и права Российской Академии наук, 1998. – 232 с.
7. Про застосування судами деяких норм Кодексу про про шлюб та сім'ю України: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 28 червня 1998 р. №16 // Вісник Верховного Суду України. – 1996. – №3.
8. Проект цивільного кодексу України // Українське право. – К., 1997.
9. Сімейне право: навчальний посібник для студентів юрид. вузів та факультетів. / За ред. О.В. Дзери. – К.: Вентурі, 1997. – 272 с.
10. Слівак В.М., Голанчук В.С. Законодавство України про шлюб і сім'ю. – К.: Наукова думка, 1998. -238 с.
11. Фатьянов А.А. Тайна как социальное и правовое явление. Её виды. // Государство и право. – 1998. – №6.
12. Цивільний процесуальний кодекс України // Кодекси України. У 3 кн. / Відп. Ред. В.Ф. Бойко. – К.: Юрінком Інтер, 1997. - 496.
13. Шершеневич Г.Ф. Учебник русского гражданского права (по изданию 1907 г.). –М., 1995. – 467 .

¹ Фатьянов А.А. Тайна как социальное и правовое явление. Её виды. // Государство и право. – 1998. – №6. – С. 5.

² Даль В.И. Толковый словарь великорусского языка. Т. 4. – М., 1956. – С. 368.

³ Фатьянов А.А. Тайна как социальное и правовое явление. Её виды. // Государство и право. – 1998. – №6. – С. 5.

⁴ Сімейне право: навчальний посібник для студентів юрид. вузів та факультетів. / За ред. О.В. Дзери. – К.: Вентурі, 1997. – С. 171.

⁵ Див.: Шершеневич Г.Ф. Учебник русского гражданского права (по изданию 1907 г.). –М., 1995. – С. 444.

⁶ Петрухин И.Л. Личные тайны (человек и власть). – М.: Издательство Института государства и права Российской Академии наук, 1998. – С.15.

⁷ Петрухин И.Л. Личные тайны (человек и власть). – М.: Издательства Института государства и права Российской Академии наук, 1998. – С. 228.